

Alle Amsterdamse kinderen hebben recht op onderwijs

Een oproep aan Amsterdamse scholen,
samenwerkingsverbanden en de gemeente:
Stop het thuiszitten

10 december 2025

OCO Amsterdam
Cliëntenbelang Amsterdam
Jeugdplatform Amsterdam

Te veel leerlingen zonder onderwijs

In Amsterdam zitten meer leerlingen zonder onderwijs thuis dan we in jaren gezien hebben. Dat blijkt niet alleen uit de cijfers maar ook uit de vele schrijnende situaties waar wij steeds vaker bij betrokken zijn.

De invoering van passend onderwijs, ruim tien jaar geleden, beoogde, mede met de invoering van de zorgplicht, een einde te maken aan het thuiszitten van kinderen. Dit is echter niet waargemaakt. Diverse landelijke onderzoeken bij de evaluatie van passend onderwijs lieten zien dat nog steeds leerlingen onterecht geweigerd werden, dat de extra ondersteuning op scholen niet altijd op orde is en dat er voor verschillende groepen leerlingen niet altijd een passende plek is. Niet alleen is hiermee een belangrijke doelstelling van passend onderwijs niet waargemaakt, het gaat ook in tegen het internationaal vastgelegde recht van kinderen op onderwijs.

Terwijl de meeste Amsterdamse kinderen gewoon naar school gaan, is het onacceptabel dat een kleine groep kinderen verstoken blijft van onderwijs dat bij hen past. De korte en lange termijn gevolgen voor de kinderen, hun toekomst én het hele gezin zijn groot.

Ouders zien zich geconfronteerd met een complex en ondoorzichtig systeem. Ze weten niet wat ze kunnen en mogen verwachten van scholen. Ze krijgen tegenstrijdige adviezen van bijvoorbeeld een behandelaar, de IB-er of ondersteuningscoördinator, het Ouder- en Kindteam of een adviseur van het Samenwerkingsverband. Ze proberen de weg te vinden naar iets wat voor anderen zo vanzelfsprekend is: onderwijs dat hun kind helpt zich te ontwikkelen. Daarom doen we nu een oproep aan alle Amsterdamse scholen, de samenwerkingsverbanden en de gemeente Amsterdam: Stop het thuiszitten.

Analyse

De situaties waarbij kinderen en jongeren zonder onderwijs thuis komen te zitten zijn divers. Dat betekent ook dat de oplossingsrichtingen uiteen lopen. In deze oproep tot actie benoemen we echter de meest voorkomende situaties en doen we aanbevelingen om die situaties tegen te gaan. We realiseren ons dat er reeds op allerlei plekken actie wordt ondernomen om thuiszitten te voorkomen en als de situatie zich toch voordoet dit waar mogelijk op te lossen. Extra klassen, jongerenwerk op school, inzet van ondersteuning op de reguliere school, LINK, bijscholing leerkrachten, aanpak lerarentekort, bovenschoolse trajecten, etc. Tegelijkertijd moeten we op basis van de huidige toename van het aantal concluderen dat het niet genoeg is voor die leerlingen die nu zonder passend onderwijs zitten.

Binnen de brede analyse en de actiepunten hebben we geen onderscheid gemaakt tussen basisonderwijs en voortgezet onderwijs. We zien belangrijke overeenkomsten binnen de groep thuiszitters die we hier hebben willen benoemen. Er zijn echter ook verschillen. Zo concentreert de problematiek rondom wachtlijsten voor gespecialiseerd onderwijs zich met name rond het basisonderwijs en het jonge kind. Ook zijn de voorzieningen anders georganiseerd per onderwijssector. Wanneer we in gesprek gaan over de actiepunten willen we uiteraard kijken naar de specifieke uitwerking per onderwijssoort, maar voor deze oproep richten we ons op de brede insteek.

We hebben onderstaande analyse o.a. gebaseerd op de volgende bronnen:

- Analyse dossiers OCO/Oudersteunpunt passend onderwijs 2024/2025 (samenvatting in Bijlage 1)
- Signalen ouders en leerlingen bij Jeugdplatform Amsterdam en Cliëntenbelang Amsterdam
- Jaarverslag Leerplicht 2023-2024
- Analyse landelijke Kinderombudsman 2024
- Inbreng van ouders van thuiszitters, o.a. presentatie van Oudercafé IJburg
- Onderzoek Landelijke Oudervereniging Balans Thuiszitters tellen.

In de analyse zijn ook de signalen meegenomen van de Kinderombudsman Metropool Amsterdam. De Kinderombudsman liet ons weten dat zij de zorgen rondom thuiszitters uit deze brief herkent en deelt:

“Ik ontvang regelmatig klachten en signalen over thuiszitters, die vrijwel altijd gaan over het spanningsveld tussen het recht op onderwijs en het recht op zorg. De verhalen zijn schrijnend: kinderen die langere tijd niet naar school kunnen en niet alleen onderwijs missen maar ook sociaal worden geïsoleerd. Ik herken de knelpunten zoals in deze brief gedefinieerd uit onze praktijk en vind het belangrijk dat (beter) wordt ingespeeld op de behoeften van de kinderen om wie het gaat.”

Knelpunten

Te weinig hulp binnen regulier onderwijs beschikbaar

Hoewel er veel middelen beschikbaar zijn voor passend onderwijs horen we van ouders dat ondersteuning niet altijd wordt ingezet op de plek waar de leerling deze het vaakst nodig heeft: in de reguliere klas. De inzet van lichte ondersteuning is vaak wel mogelijk, maar als een leerling meer maatwerk nodig heeft, geeft een school soms aan 'handelingsverlegen' te zijn. De inzet van individuele ondersteuning, of plaatsing op een andere reguliere school wordt volgens ouders vaak onvoldoende onderzocht. Ook geven scholen soms aan ouders aan onvoldoende middelen te hebben om de passende extra ondersteuning in te zetten.

Wachlijsten bij gespecialiseerde onderwijsvoorzieningen en jeugdhulp

De wachlijsten bij speciaal onderwijs en jeugdhulp leiden tot thuiszittende leerlingen, met name voor kinderen in de basisschoolleeftijd. Een leerling voor wie speciaal onderwijs duidelijk het meest passend is, moet soms maanden of langer wachten op een onderwijsplek. Dat geldt ook voor kinderen die diagnostiek of behandeling vanuit jeugdhulp nodig hebben. In de tussenperiode krijgen de kinderen vaak maar beperkt les op school of zitten helemaal zonder onderwijs thuis. Leerlingen en hun ouders krijgen soms te maken met een domeindiscussie tussen onderwijs en zorg over de vraag 'Wat is voorliggend?' zonder dat een leerling concreet geholpen wordt.

Discriminatie, pesten en buitensluiten

Een deel van de situaties waarbij leerlingen thuis komen te zitten komen voort uit discriminatie, ernstig pestgedrag of uitsluiting. Het zorgt ervoor dat een leerling zich niet thuis voelt, niet veilig is wat leidt tot toenemend verzuim op school. Ook kan het gevoelens van eenzaamheid en somberheid versterken. Op het moment dat hier geen adequate oplossing voor is, of dat het schoolsysteem onvoldoende ruimte biedt voor kinderen die anders leren en zich anders gedragen, is het risico op thuiszitten groot.

Onvoldoende aanbod voor specifieke groepen

Er is een aantal groepen leerlingen waarover we vaker van ouders horen dat het moeilijk is om passend onderwijs te organiseren. Het risico op thuis komen te zitten is voor hen groter. Voor kinderen van nieuwkomers die naast een taalachterstand ook een andere ondersteuningsvraag hebben is er niet altijd een passend aanbod. Ook kennen hun ouders vaak onvoldoende de weg wat kan leiden tot langdurig thuiszittende leerlingen die 'niet in beeld zijn'.

Een tweede groep zijn leerlingen met psychische problemen zoals angst, trauma of depressies. Soms gaat dat ook samen met hoogbegaafdheid. Het aanbod voor deze leerlingen, op zowel regulier als speciaal onderwijs past vaak te weinig bij de individuele situatie. Ouders geven aan dat er te weinig kennis is van traumasensitief onderwijs, op regulier én speciaal onderwijs. Een derde groep betreft (jonge) kinderen die al bij de start van de schoolloopbaan intensieve hulp nodig hebben. Zij krijgen al bij de start van hun schoolloopbaan te maken met dichte deuren en onvoldoende passend aanbod. Voor deze leerlingen zijn recent veel nieuwe groepen gestart om hun ontwikkeling te stimuleren, maar de toegang hiertoe is voor veel ouders én professionals nog diffuus.

Ook een deel van de kinderen met neurodivergentie, waaronder bijvoorbeeld autisme, hebben moeite een passende plek in het onderwijssysteem te vinden. Dit kan leiden tot uitval en onderprestatie.

Niet naleven van de zorgplicht

Te vaak houden scholen zich, bewust of onbewust, niet aan de zorgplicht. Leerlingen met een ondersteuningsbehoefte worden dan geweigerd op school, zonder dat er onderzocht wordt of de ondersteuning echt niet geboden kan worden. Ook worden leerlingen soms verwijderd zonder dat er een andere passende school (met plek) beschikbaar is. Beide situaties zouden zich niet voor mogen doen, omdat het tegen de wettelijke verplichtingen van scholen ingaat. Uit voorbeelden van ouders zien we echter dat dit toch soms voorkomt. De discussie over wat wél een passende plek is, speelt hierbij vaak een rol. En als deze situatie zich voordoet, is er vervolgens geen goed overzicht van welke scholen of voorzieningen plek hebben. Ouders komen dan terecht in een frustrerende zoektocht.

Onduidelijkheid over ‘tussenaanbod’

Wanneer een leerling geen plek (meer) heeft op school, is de school van inschrijving (of aanmelding) verantwoordelijk voor een doorlopende onderwijsontwikkeling. Het beste zou zijn als er direct een alternatief aanbod beschikbaar is waarbij de ontwikkelbehoefte van de leerling centraal staat. In veel situaties heeft ook de gemeente een verantwoordelijkheid voor aanbod op basis van de Jeugdwet. In de praktijk zitten kinderen te vaak lang zonder ondersteuning of aanbod thuis. De cognitieve achterstand loopt op, maar ook de sociaal-emotionele effecten zijn groot. De economische gevolgen voor gezinnen kunnen groot zijn, als bijvoorbeeld één van de ouders minder moet gaan werken.

Ouders en leerlingen worden te weinig serieus genomen

Ouders worden vaak onvoldoende serieus genomen wanneer het gaat om hun visie op de beste vorm van ondersteuning en onderwijs voor hun kind. Er is te weinig ruimte voor het zoeken naar een oplossing waarbij ook draagvlak bij ouders is. Uiteraard zijn er ook ouders die onrealistische verwachtingen hebben over wat een (reguliere) school zou moeten kunnen bieden voor hun kind. Het is dan belangrijk hier het gesprek open over aan te gaan. Vaak zien we dat ouders angstig zijn voor schade die hun kind op kan lopen als een (nieuwe) school niet de beste plek is.

Ouders krijgen vaak tegenstrijdige adviezen van professionals over wat het beste is voor hun kind. Ook krijgen ze soms te horen dat iets niet kan of mag, terwijl een ander zegt dat het weer anders is.

Wanneer een leerling vastloopt, voelen dan ouders zich dan vaak alleen staan, en moeten ze zelf de weg proberen te vinden in een oerwoud aan regels en voorzieningen. De gevolgen voor een gezin waarin een kind thuis komt te zitten zijn groot. De oplossingen zullen uiteindelijk passend moeten zijn voor de leerling en de school, maar ook moeten kunnen werken binnen een gezin.

Verder hebben leerlingen soms het idee dat er vooral óver hen gesproken wordt en te weinig mét hen. Het hoorrecht voor leerlingen over het ontwikkelingsperspectief zou hierin verschil kunnen maken als het in de praktijk goed wordt doorgevoerd.

Veel situaties van leerlingen die thuiszitten zijn terug te voeren op een situatie waarbij de communicatie tussen ouders, leerling en school vastliep. Een goede samenwerking is essentieel voor het voorkomen van thuiszitten.

Actiepunten

Op basis van bovengenoemde knelpunten komen we tot een actieplan met 12 punten. We roepen Amsterdamse scholen, de samenwerkingsverbanden, de gemeente en jeugdhulpaanbieders op om hier concreet mee aan de slag te gaan. We kiezen hierbij voor een pragmatische insteek. Zoals uit de knelpunten en de genoemde analyses duidelijk is, zijn er elementen in de kern van passend onderwijs, de jeugdhulp en bredere onderwijsproblemen zoals het lerarentekort die allemaal om oplossingen vragen. Daar kunnen we nu echter niet op wachten. We kiezen daarom voor praktische en haalbare maatregelen die bij kunnen dragen aan het voorkomen, verlichten én het oplossen van de problemen van thuiszitters.

Bied inzicht in het ondersteuningsaanbod

Het ondersteuningsaanbod van scholen in Amsterdam kan een stuk beter en duidelijker inzichtelijk gemaakt worden voor ouders en leerlingen. Dat is belangrijk bij schoolkeuze, maar ook wanneer er discussie ontstaat over de mogelijkheden van school. Met name op het terrein van het omschrijven van de extra ondersteuning zijn scholen weinig transparant.

1. We vragen de samenwerkingsverbanden om samen met het Oudersteunpunt en het Leerlingsteunpunt Passend onderwijs een **tool te ontwikkelen voor concreet inzicht en publicatie van het ondersteuningsaanbod van scholen**. We vragen de scholen zich eraan te committeren om deze concrete en praktische informatie aan te leveren.
2. Daarnaast vragen we de samenwerkingsverbanden om in samenwerking met de gemeente een **publiek overzicht te maken van de beschikbare plekken die onderwijs en zorg gecombineerd bieden**, plekken voor leerlingen zonder schoolinschrijving en overige vormen van ondersteuning waarbij onderwijs en zorg samen worden ingericht.
3. Voor de langere termijn vragen we een verschuiving van de inzet in aparte voorzieningen en gespecialiseerd onderwijs naar **individuele maatwerktrajecten op reguliere scholen**. Het gaat hierbij om een focus op de individuele extra ondersteuning die op scholen wordt ingezet. We vragen de samenwerkingsverbanden hierover afspraken te maken met de schoolbesturen. Ook vragen we de gemeente om hierin te zorgen voor de **inzet van jeugdhulp**, ook als deze intensief is.

Neem de inbreng van ouders en leerling serieus

Zonder draagvlak bij ouders en leerlingen heeft een oplossingsrichting voor een situatie waarin een leerling thuis zit geen toekomst. Het serieus nemen van ouders en leerlingen is essentieel.

4. We vragen de gemeente, jeugdhulp, schoolbesturen en de samenwerkingsverbanden zich te committeren aan een **werkwijze die recht doet aan de inbreng van ouders en leerlingen**. Ons beeld bij die werkwijze is als volgt: Als een leerling zonder onderwijs thuis zit, komt er binnen twee weken een gesprek waarbij de eerste aandacht uitgaat naar het verhaal en de behoeften van de leerling en de ouder. Op basis daarvan wordt een plan van aanpak gemaakt waarvoor draagvlak van alle partijen gevraagd wordt. Er is één aanspreekpunt voor ouders en leerling. Zij worden niet lastgevallend met 'domeindiscussies' tussen zorg en onderwijs. Ouders en leerlingen kunnen ook zelf zo'n startgesprek aanvragen.

Bied duidelijkheid over verantwoordelijkheden

Er moet duidelijkheid gegeven worden voor de verdeling van de verantwoordelijkheden, met name tussen de school, jeugdhulp, leerplicht en het samenwerkingsverband wanneer een leerling zonder onderwijs dreigt te zitten.

5. We vragen de gemeente ism de overige partijen, duidelijk **vast te leggen wat de verantwoordelijkheden van iedere partij** zijn voor leerlingen die zonder onderwijs thuis komen te zitten. Het zou logisch zijn als leerplicht hierin het voortouw neemt, vanuit het recht op onderwijs van de Amsterdamse leerlingen.

Verbeter de transparantie van zij-instroom

Een belangrijk risico-moment voor thuiszitten is wanneer een leerling niet goed op z'n plek zit op een reguliere school en wil overstappen naar een andere reguliere school. Dat kan bijvoorbeeld zijn vanwege een incident dat heeft plaatsgevonden, een schooltrauma of ernstig pestgedrag.

6. We vragen aan de schoolbesturen om een tool te ontwikkelen waarin actueel **inzicht is voor scholen, ouders en leerlingen in de beschikbare capaciteit op alle scholen** in Amsterdam.

Vergroot de kennis en het aanbod voor leerlingen met internaliserende problematiek en neurodivergentie

Veel van de voorzieningen voor leerlingen met internaliserende problematiek zijn kleinschalig of tijdelijk. Ook zijn er voor deze leerlingen vaak alternatieve onderwijsvormen mogelijk zoals thuisonderwijs en afstandsonderwijs, maar is de toegang ertoe diffuus. Ouders en leerlingen benoemen dat er over leerlingen met neurodivergentie en dan met name autisme meer kennis nodig is in de praktijk voor goed onderwijs en passende hulp.

7. We vragen aan de samenwerkingsverbanden om in samenwerking met de gemeente in kaart te brengen **welk aanbod momenteel ontoereikend is** en per direct **mogelijkheden in te zetten voor alternatieve onderwijsvormen**. Niet alle leerlingen leren op dezelfde manier, en hier vragen we ruimte voor.

8. Ook vragen we een expliciete uitspraak van de gemeente en de samenwerkingsverbanden over de **verplichting van de school om in deze situaties een passende vorm van onderwijs te blijven bieden**, desnoods door inzet van alternatieve methodes en partners. Het gaat hierbij om een concretere uitwerking van het begrip 'zorgplicht'. Maatwerk dient hierbij het uitgangspunt te zijn.

9. We vragen de samenwerkingsverbanden en de schoolbesturen verder te investeren in de **kennis op scholen over internaliserende problematiek, neurodivergentie, waaronder autisme**. Onderdeel daarvan kan zijn kennis over prikkelarm onderwijs en traumasensitief onderwijs.

Neem actie tegen deeltijd thuiszitten

In toenemende mate zien we leerlingen die niet volledig naar school mogen van scholen omdat de juiste ondersteuning niet beschikbaar zou zijn. Ook zien we dit bij leerlingen die op een wachtlijst staan, met name in de basisschoolleeftijd. Uit onze dossiers blijkt dat leerplicht niet altijd hiervan op de hoogte is.

10. We vragen de gemeente om afspraken te maken met schoolbesturen om de **melding van deeltijd thuiszitten beter te organiseren en te benaderen als een situatie van thuiszitten**. Ook in deze situaties dient **aanvullend aanbod beschikbaar** te zijn, passend bij de leerling.

Heb aandacht voor gevolgen in het gezin

De effecten op een gezin als een leerling thuis komt te zitten zijn groot. Ook de financiële gevolgen kunnen groot zijn wanneer met name jonge leerlingen zonder (voltijd) school komen te zitten. Ouders geven aan soms minder te gaan werken, of zelfs te stoppen met werken.

11. We vragen de gemeente om het instellen van een **fictiefonds voor inkomensverlies** en ondersteuning voor ouders wiens kind zonder onderwijs thuis is komen te zitten. Hiermee kan bijvoorbeeld particuliere opvang of onderwijs geregeld worden. Hoewel dit geen structurele oplossing is voor bijvoorbeeld wachtlijsten, kan het wel verlichting brengen aan ouders.

Faciliteer oudergroepen

We zien dat ouders veel steun aan elkaar kunnen hebben. Het Oudersteunpunt werkt aan het bij elkaar brengen van die groepen, maar om deze ondersteuning goed in te richten zijn meer middelen nodig.

12. We vragen aan de gemeente om **extra te investeren in het ondersteunen van oudergroepen**. Daarbij kan ook een faciliteitenregeling worden ingericht voor groepen ouders voor reiskosten, studiekosten etc.

Bijlage Analyse cijfers OCO/Oudersteunpunt Passend onderwijs

In schooljaar 2024-2025 had het adviespunt van OCO/Oudersteunpunt 86 dossiers over leerlingen die zonder onderwijs zaten, of binnenkort zouden komen te zitten. Dit is een duidelijke toename ten opzichte van het voorgaande jaar. In ongeveer de helft van de dossiers is de specifieke ondersteuningsvraag bekend. Deze zijn aangegeven in de tweede tabel.

Het Oudersteunpunt Passend Onderwijs wordt gefinancierd door de samenwerkingsverbanden.

Dossiers thuiszitters OCO per jaar

Schooljaar	Aantal
2024/2025	86
2023/2024	55
2022/2023	33
2021/2022	29

Ondersteuningsvraag dossiers OCO

Ondersteuningsvraag	Aantal
fysiek/ziekte	5
gedrag/adhd	9
autisme/ass	4
leerprobleem	6
psychisch/angst	15
hoogbegaafd	3

Voorbeelden van vragen die het adviespunt van OCO/Oudersteunpunt krijgt:

- Leerling met autisme zit met angst thuis wegens pesten, kunnen jullie meekijken?
- Kan de school mij verplichten om (deels) thuisonderwijs te geven aan mijn kind, wat zijn mijn rechten in deze situatie?
- Mijn kind mag maar een bepaald aantal uur onderwijs volgen op school, mag dit?
- Leerling zit gedeeltelijk thuis en SWV heeft pas over maand tijd, wat nu?
- Mijn kind staat op een wachtlijst voor De Cordaan en zit nu thuis. Kunnen jullie helpen?
- Mijn kind is geschorst en zit nu thuis, wat kan ik doen?
- Leerling is depressief en wil niet naar school, welke mogelijkheden zijn er?
- Mijn kind wil niet meer naar school, hoe kan de school mij hiermee helpen?
- Heeft de school ook een zorgplicht, als het gaat om het vinden van een dagbesteding?